

Christina Busck

KULTUR

Joakim Westlund

Kulturredaktörer: Christina Busck, 0650-355 49, 0650-355 94 • Joakim Westlund (vikarie), 0270-740 65 • E-post: kultur@ht.se • Fax: 0650-355 60

Flyktingöde i Hälsingland

Daniel Waluszewski debuterar med en bok om sin farfar. Jan-Olov Nyström fastnar för en berättelse som också ställer frågor om interneringslägren i Hälsingland och en stoppad artikelserie i tidningen Ljusnan om nazisternas förintelseläger.

kelserie. Efter en tid stoppas artiklarna, de har väckt starka reaktioner bland läsarna och ett fönster krossas på redaktionsbyggnaden. Eftersom boken har en starkt dokumentär prägel förutsätter jag att detta verkligen har hänt och då finns onekligen en forskningsuppgift att hämta här, tillika med en demokratisk.

Skildringarna från lägertillvaron, med sovjetiska legationsbesök, med ovissheten och oron om familjens öde hemma i Polen och med de andra flyktingarnas trauman som vardaglig inramning, de scenerna tillhör bokens starkaste avsnitt. Det är omöjligt att inte gripas av den medmänsklighet som kan växa ur erfarenheterna av djupaste omänsklighet.

Daniel Waluszewskis livsporträtt av sin farfar har en moralisk giltighet som inte är övergående. Att det dessutom har något att säga om Ljusnans vacklande vilja att publicera sanningen om koncentrationslägren är en ren ynnest, inuti den stora, mänskliga berättelsen.

JAN-OLOV NYSTRÖM

BÖCKER

Med en blick över axeln

Daniel Waluszewski

Walab förlag

■ Han kom till ett av de interneringslägren i Hälsingland som upprättades vid andra världskrigets slut, Berga-lägret i Rengsjö. Senare flyttade han till lägret i Sunnerstaholm, två platser ur landskapets halvt glömda historia. Han hette Czeslaw Waluszewski och hade befriats ur Auschwitz dit han fördes efter att ha gripits av Gestapo i Lwow, misstänkt för att ha arbetat för den polska motståndsrörelsen.

Det är sonsonen Daniel Waluszewski som berättar farfaderns historia i dokumentärromanen Med en blick över axeln. Han följer farfadern från de första stegen på svensk jord, genom minnena och mardrömmarna om koncentrationslägren och tortyren, fram till pensionsålderns kärleksfyllda rosenodlande.

Ja, hela livet däremellan också, det återupprättade liv som flyktingen måste skapa

sig för att komma vidare. Där är kärleken till prästens dotter, hon som ska bli hans hustru, där är det kommande yrkeslivet vid SCA i Sundsvall.

Hans tjänsteresor för honom ofta till Polen, vilket räcker för ett livslångt intresse från Säpo för hans person. Rutinmässigt och så obegävat som man förväntar sig, förutsätter de att han är polsk spion, vilket han inte var, troligen smugglade han in lite smånyttigheter i det stängda landet, fiskeprylar exempelvis.

Daniel Waluszewski berättar omsorgsfullt och kärleksfullt sin farfars historia, och de lokalhistoriska scenerna från Rengsjö är utförliga och trovärdiga. Naturligtvis med författarens gestaltning, hur replikerna exakt föll i pastor Arwes hem och familj vet vi inte. Men det är i det hemmet Czeslaw får en fristad, han får hjälpa sonen med tyskläxor-na och så finner han kärleken där.

Från hälsingehorisont är hans redogörelse för händelserna runt lokaltidningen Ljusnan högintressanta. Redaktören Wallén intervjuar Waluszewski om de nazistiska utrotningslägren och börjar publicera en arti-

Fantasifull prosa

BÖCKER

Kortfattad besvärjelse

av taxichaufför

Ulf Eriksson

Albert Bonniers förlag

■ Kanske kan någon luras av omslaget till Ulf Erikssons nya roman Kortfattad besvärjelse av taxichaufför. Bilden är kitschigt mystifierande med en dramatiskt skuggad man i hatt och trenchcoat som springer över en väg, upplyst av en taxibil. Textens typsnitt är trist, layouten slapp.

Man skulle kunna förvänta sig en deckare av det sämre slaget. Den som köper Erikssons bok i hopp om okomplicerad avkoppling så här i övergången mellan höst och vinter, blir dock grundlurad.

Visst rymmer den fragment av en spännande och igenkännbar story: En man som har förlorat kontakten med sin dotter och nu försöker hitta henne; en gåtfull och förfrisk kvinna med hemlighe-

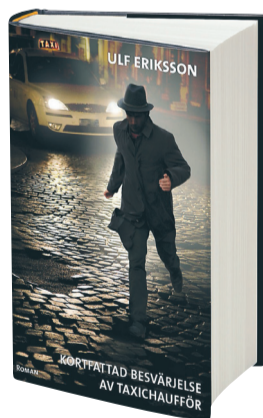
ter; pappersflygplan som med kryptiska meddelanden singlar ned på balkongen hos huvudpersonen.

Men noir-ramen är bara en chimär, eller snarare ett av många fiktionslager. Erikssons roman är nämligen ingen berättelse, utan ett slags anti-berättelse, till bredden fylld av ironier, illusionsbrott och metalitterära skruvar.

I slutet vet man inte ens vem som formulerar orden. Kanske rent av den mystiska författaren Edgar Topos, om vilken en stor del av boken handlar?

Eriksson skriver en prosa som när det kommer till fantasifullhet och språklig rörlighet har få motsvarigheter i Sverige. Snarast närmar han sig några framlidna kolleger i Latinamerika: Julio Cortázar, Jorge Luis Borges och, kanske främst, den på senare tid så omtalade Roberto Bolaño.

Men faktum är att han rör sig ännu längre bort från den traditionella berättarkonsten

än de gör. Här tillåts ingenting som håller trådarna samman, ingen riktning i det berättartekniska drivet. Författaren tycks snarast finna njutning i att gång på gång slå undan fingrarna på den läsare som försöker få grepp om romanen.

Det är roligt ett tag. Man kan, när man väl släppt kontrollbehovet, kravlöst flyta med i texthavet som i en dagdröm. Snart infinner dock i den täta fiktionens frihet och lätthet andnöd, och åtminstone jag känner ett starkt behov efter verklighetens tyngd.

TIM ANDERSSON

Mindre kulturstöd till fria grupper

STOCKHOLM. Skottes musikteater i Gävle hör till de fria teatergrupper som får stöd, på en miljon kronor, från Kulturrådet nästa år.

I veckan kom beskedet att Stockholms stad sänker kulturstödet för de fria teatergrupperna Galeasen, Giljotin, Aliasteatern och Teater Tre. När Kulturrådets verksamhetsbidrag nu har klubbats får Galeasen ett blygsamt tillskott, men hamnar fortfarande på minus, medan teater Giljotin får ytterligare en kalldusch. Totalt minskar teaterns bidrag med nära 700 000 kronor jämfört med föregående år.

– Det motsvarar en produktion med fem till sex skådespelare. Vi hade planerat en föreställning med åtta skådespelare, nu gör vi den med en regissör och tre honor i stället, säger Kia Berglund, konstnärlig ledare på Teater Giljotin.

Förra året delade Kulturrådet ut 53,6 miljoner kronor till landets fria teatrar. I år har 53 miljoner fördelats på 78 grupper. Kulturrådet skriver på sin hemsida att man vill att kvalitativ scenkonst ska finnas tillgänglig i hela landet.

TT SPEKTRA

Kultur Kalendern

Vi på kultursidan tipsar om evenemang i helgen.

Sören Olsson.

FOTO: KARIN MALMHAV/SCANPIX

Barn och funktionshinder

■ Vilma i författaren Anneli Khayatis barnböcker har en synlig funktionsnedsättning. I dag, måndag, talar hon på biblioteket i Hudiksvall.

■ Den kände barnboksförfattaren Sören Olsson har själv fått en son med Downs syndrom. Han kommer Hälsinglands museum i Hudiksvall på onsdag kväll.

■ Lovisa Söderberg, programledare för SVT:s barnprogram Bollibompa, är cp-skadad. På fredag talar hon på Hälsinglands museum i Hudiksvall i anslutning till utställningen (O)mänskligt.

På biblioteken

■ Journalisten och författaren Po Tidholm från Trönö talar under tisdagskvällen på Söderhamns bibliotek om och kring sin nya bok Norrland.

■ I dag, måndag, öppnar på Bergsjö bibliotek fotoutställningen Natur i Nordanstig. På onsdag är det sista dagen att se utställningen på Edsbyns bibliotek med delar av Lars och Richard Follstedts musiksamling.

Höstlovs-kultur

■ På torsdag spelas barnteaterföreställningen Adjö, herr Muffin på Järvsö bibliotek.

■ Höstlovslediga skolelever får möjlighet att slöjda på Kämpens hembygdsgård i Bollnäs under onsdagen.

■ Lyssna till berättelsen om ismanen Ötzi, som efter tusen år hittades i en klippskreva i Alperna. Efteråt får besökarna sy en skinnpung. Programmet ges på tisdag på Hälsinglands museum i Hudiksvall och på onsdag i Ljusdalsbyggnadens museum i Ljusdal.

2 x tisdagsjazz

■ Jazzklubbarna i Bollnäs och Hudiksvall bjuder in till spelningar i respektive stads kulturhus på tisdag. Kilaforsbördige saxofonisten Linus Lindblom och hans band spelar i Bollnäs medan Fredrik Kronkvists sextett står på scenen i Hudiksvall.

Torsdag i Hudik

■ Östen Eriksson och Ma Oftedal, blivande och före detta präst, föreläser på torsdag "I änglars tecken" på Hudiksvalls teater.

■ Nordanstigs manskör och Dragspelsklubben kommer till torsdagens öppna scen i Kulturhuset Glada Hudik.

Kafésamtal i Söderhamn

■ På torsdag blir det kulturkafé i Rådhuskonditoriet i Söderhamn. Ingrid Bergström Nilsson, ung bloggare som startade Facebookgruppen Nu styr vi upp stan, pratar om hur det är att vara ung i Söderhamn.

Ingrid Bergström Nilsson.

FOTO: TOBIAS SVENSSON